

Mi lenne ma a gyógyszerészekkel egy 1918-1919-es erejű influenzajárvány esetén?

Az 1918-1919-es influenza (spanyolnátha) járvány tanulságai

Dobson Szabolcs

A Gyógyszerészi Hírlap, a Gyógyszerészek Lapja és a Gyógyszerészi Közlöny korabeli lapszámait, továbbá napilapokat átkutatva összesen 16 olyan gyógyszerészt lehetett azonosítani, akiknél a halálhír mellett szerepel a spanyol betegség, spanyol járvány, illetve spanyol nátha megnevezés (lásd lentebb az 1. Táblázatban).

Gyógyszerész alatt az okleveles, tehát egyetemet végzett gyógyszerészeket értem (mellettük voltak még gyakornokok, gyógyszerészhallgatók és nem okleveles gyógyszerészek is).

Az 1918-as Gyógyszerész Zsebnaptárban 2665 gyógyszerész neve szerepel, akik alapvetően gyógyszerértár-tulajdonosok (ideértve most a személyes joggal rendelkezőket, bérlőket, gondnokokat).

A pályán lévő okleveles gyógyszerészek 1918-1919-es teljes számát nem ismerjük, azonban azt tudjuk, hogy a Budapesti Tudományegyetemen 1871-1919 között 3895, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen pedig 775 gyógyszerészhallgató kezdte meg tanulmányait. Ez összesen 4670 potenciális gyógyszerészt jelent (*Szmodits, L., Dobson, Sz.: A magyar zsidóság és a gyógyszerészet 1945-ig. Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság, Budapest, 2014*).

Ugyancsak a Gyógyszerészi Zsebnaptár adatai szerint 1919-ben 1988 gyógyszerértár volt Magyarországon. Akik 1871-ben végeztek, 1919-re már 68-70 évesek voltak, és nem tudjuk, hányan éltek még közülük, illetve általában sem tudjuk, hogy ebből a 4670 gyógyszerészből hányan éltek és tartózkodtak Magyarországon az adott időszakban.

Durva becslésként talán 3800 okleveles gyógyszerész éltehet Magyarországon 1918-1919-ben.

Az 1918-1919-es spanyolnátha járvány azonosított gyógyszerész áldozatai tehát $16/3800 = 0,42\%$ -os arányt tesznek ki. Fontos hangsúlyozni, hogy ez CSAK a minimális adat, mert a nem azonosított (halálozási hírekben nem, vagy nem vizsgált kiadványokban szereplő) elhunytak száma ennél jóval nagyobb, akár a duplája is lehet.

Összehasonlításként, országos szinten az átlagnépességben 1918-ban 53.201 halálesetet becsülnek (*Kotyuk Mária: A hátország egészségügyi csatái (1914 június 28, - 1918. november 3.). A Hadtörténeti Múzeum Értésítője 12, 113-126 (2011)*). (Kérdés, mennyi volt az 1919-es év áldozatainak száma; erről nem találtam adatot.)

Magyarország lakosság száma 1918 körül kb. 18,3 millió fő lehetett, így a spanyolnátha eredetű halálozási arány az 53.201 halálesettel számolva, durva becsléssel 0,29%-ot tett ki.

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság

www.gyogyszeresztortenet.hu

2017 december 16.

Vagyis, ha a minimum kb. 0,42%-os gyógyszerészi halálozási arányt nézzük, ez is meghaladja (1,45-szer) az össznépeességre vetített 0,29%-os halálozási arányt. A ténylegesarány ennél csak magasabb lehetett.

Az okok nyilván a szakmai tevékenységgel, az emberekkel való gyakoribb érintkezésekkel függenek össze, akár a polgári gyógyszertárakban, akár a hadseregben, katonagyógyszerészként.

1. **Táblázat:** Az 1818-1919-es magyarországi spanyolnátha járvány azonosított okleveles gyógyszerész áldozatai

Okleveles gyógyszerészek	Halálozás helye	Forrás
Sándor István	Budapest	Az Újság, 1818 október 15, 11. oldal
Pozsgay Gyula	Nyergesújfalu	Esztergom és Vidéke, 1918 október 24, 2. Oldal Pesti Hírlap, 1918 december 4, 8. oldal
Békés (berger) Rózsi	Budapest	Gyógyszerészek lapja, 1919 január 12, 7. oldal
Vecsery Miklós	Budapest	Gyógyszerészi Hetilap 1918 (43), 559 oldal
Hirsch Béla	Tamási	Gyógyszerészi Hetilap 1918 (45), 592 oldal
Dobos György	Cegléd	Gyógyszerészi Hetilap 1918 (45), 592 oldal
Adler Vilmos	Nyitra	Gyógyszerészi Hetilap 1918 (45), 592 oldal Pesti Hírlap 1918 október 29, 11. oldal
Bossányi Béla	Turzófalva	Gyógyszerészi Hetilap 1918 (45), 592 oldal
Buttyán Sándor	Szolnok	Gyógyszerészi Hetilap 1918 (45), 592 oldal
Pikó Pál	Mezőtúr	Gyógyszerészi Hetilap 1918 (47), 621 oldal
Köszeginé Fülöp Mária	Budapest	Gyógyszerészi Közlöny 1918, 605 oldal
Huszár Adolf	Budapest	Gyógyszerészi Közlöny 1918, 595 oldal
Kozánovits Károly	Liszkatolcsva	Gyógyszerészi Közlöny 1918, 605 oldal Pesti Hírlap, 1918 október 20, 11. oldal
Becker Lajos	Nagyvárad	Gyógyszerészi Közlöny 1918, 605 oldal
Spitzer Antal	Debrecen	Gyógyszerészi Közlöny 1918, 605 oldal
Ciaclan Kornél	Ópécska	Gyógyszerészi Közlöny 1918, 605 oldal

Külföldi becslés alapján az 1918-1919-es spanyolnátha járványban a fertőzöttek 10-20%-a halt meg. Ez azonban jelen esetben túlzottnak tűnik. Ha ugyanis 16 halálos áldozattal számolunk, a 10-20%-os halálozási ráta 80-160 megbetegedést jelentett volna több hónap alatt. Ez vélhetően nem lett volna még túlzottan jelentős 1918-1919-es spanyolnátha járványban, azt is hozzátéve, hogy csak az okleveles gyógyszerészeket elemezzük, akiken kívül még más személyzet is dolgozott és válhatott (vált is) betegé.

Ha a 16 helyett a duplájával számolunk, 32 tényleges halálos áldozattal, akkor 180-320 megbetegedést kellene feltételeznünk. Ez azt jelentette volna, hogy nagy átlagban minden kb. 11-ik (180 főnél), illetve kb. 6-ik (320 főnél) gyógyszerészre jutott volna beteg okleveles gyógyszerész több hónap leforgása alatt. Ez már észrevehető lett volna, de talán még nem igazán súlyos.

Ha azonban a mortalitást 5-10% közé tesszük, akkor 16 áldozatra 160-320 megbetegedés, 32 áldozatra 320-640 megbetegedés jut. Vagyis, 16-32 áldozat mellett a megbetegedések várható száma 160-640

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság

www.gyogyszeresztortenet.hu

2017 december 16.

között lett volna. A 640 megbetegedés mellett pl. már minden kb. harmadik okleveles gyógyszerész betegedett volna meg.

A fentiekből adódóan, nagyon óvatos becsléssel a legrealisabb azt feltételezni, hogy a tényleges halálos áldozatok száma az okleveles gyógyszerészek esetében 16-32 között, míg a mortalitási ráta valahol 5-10% között lehetett.

Ha átgondoljuk, hogy a fenti mortalitási adatok mit jelentenének a mában, akkor a helyzet a következő lenne: az alapnyilvántartásban szereplő gyógyszerészek száma 2015-ben 12.593 fő volt.

Egy 0,42%-os mortalitási arányú járvány ebből adódóan, immunizálatlan populációban minimum kb. 53 gyógyszerész áldozatot követelne kb. fél év leforgása alatt.

Ennél azonban realisabb a szintén 2015-ben megadott 5496 közforgalomban dolgozó gyógyszerésszel számolni. Csak rájuk vetítve 23 haláleset történne egy 1918-1919-es erejű influenzajárvány esetén.

Ebből kiindulva, egy mostani feltételezett ilyen erejű járvány mellett, a minimum 23 haláleset mögött kb. 230-460 (duplája esetén 460-920) gyógyszerészi megbetegedés állhatna, azaz a közforgalomban dolgozó 5496 gyógyszerész kb. 4,2-8,4%-a betegedne meg (43 áldozat esetén értelemszerűen kb. 8,4-16,8%).

Fontos azt is hozzátenni, hogy 1918-1919-ben több gyógyszertárat be kellett zárni (pl. a debreceni Mihalkovich gyógyszertárat), mert a munkatársak magas számban betegedtek meg, amely okozott helyi gyógyszerellátási problémákat.

Az végképp nem számszerűsíthető, hogy a járvány terjedésében mekkora szerepet játszott a betegen dolgozó gyógyszerészeti személyzet.